

NEGOCIS, PRESTIGI SOCIAL I PODER LOCAL: ELS GERMANS FRANCESC I SEBASTIÀ GALITÓ DE BELLPUIG (S. XVII-XVIII)¹

Per Eduard Puig i Bordera

RECUPERACIÓ ECONÒMICA I EMBRANZIDA MERCANTIL

La Guerra dels Segadors (1640-1652) havia castigat durament la vila de Bellpuig i el pla d'Urgell. Les morts durant el conflicte, ja sigui per efectes de la guerra o a causa de les epidèmies que la van acompanyar, havien provocat un descens de la població i això afectava, també, l'activitat econòmica. El comerç s'havia vist greument perjudicat, faltaven menestrals i alguns camps restaven sense conrear per falta de mans pageses. La vitalitat i el dinamisme que s'havien originat al segle XVI, època d'esplendor constructiu i puixança de la menestralia i les manufactures, havien cedit el pas a una societat més ruralitzada.²

Però a partir, aproximadament, de 1660 apareixen mostres d'una certa recuperació material, econòmica i, fins i tot, demogràfica.³ Així, l'Urgell de l'època, a diferència d'altres zones més septentrionals del país, quedava geogràficament allunyat dels conflictes bèl·lics amb la França de Lluís XIV i, malgrat les deficients comunicacions que el connectaven amb el puixant litoral català, es beneficiava

1) Aquest article s'integra dins la recerca del *Grup d'Estudi de les Institucions i de les Cultures Polítiques (s. XVI-XXI) (2014-SGR-1369)* i el *Grup d'Estudi de les Institucions i la Societat a la Catalunya Moderna (s. XVI-XIX)*.

2) Vegeu, per exemple: Antoni BACH I RIU. *Bellpuig i la seva antiga baronia al Pla d'Urgell*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1972. O del mateix autor: *Història de la Vila de Bellpuig*, IEI/Ajuntament de Bellpuig, Bellpuig, 1998.

3) El 1661 s'havia signat una concòrdia amb els creditors de la vila, ja que els deutes del municipi superaven les 25.000 lliures en censals que, alhora, generaven unes 1.500 lliures en pensions cada any. Aquest fet ens indica el grau d'endeutament a què la vila havia arribat per causes de la guerra passada. Amb la Guerra de Successió aquest endeutament crònic creixeria novament i això portaria a la signatura d'una nova concòrdia amb els creditors el 1717. Arxiu Històric de Bellpuig. *Censals 1661-1792. Concòrdies de 1661 i 1717*.

de la xarxa mercantil que connectava el rerepaís amb Barcelona i el Camp de Tarragona.

La plana urgellenca, un cop es va començar a recuperar dels efectes de la guerra, va tornar a esdevenir una important generadora de productes agrícoles i, especialment, de cereal. Això, tot i les freqüents sequeres que alteraven la regularitat de les collites, li va permetre recuperar el títol de “graner de Catalunya”. Començava, doncs, la represa de l’activitat econòmica, que creixeria de forma especialment notable a partir de 1680.

Aquest fenomen s’aprecia especialment a la vila de Bellpuig les dues darreres dècades del segle XVII i fins a 1706, quan la Guerra de Successió portarà, novament, el conflicte i la misèria. L’auge de les darreres dècades del sis-cents va veure’s reflectit, com explicarem més endavant, en l’increment dels encàrrecs artístics per tal d’embellir el temple parroquial, en la confecció d’importants compendis documentals, com el *Llibre de Valies* de 1696 (una font imprescindible per a conèixer el Bellpuig de l’època i que, a més, ha arribat als nostres dies en molt bon estat), o en la fundació de les dues confraries professionals de la població, la de Sant Isidre, lligada a la pagesia, i la de Sant Roc, a la menestralia i les manufactures.

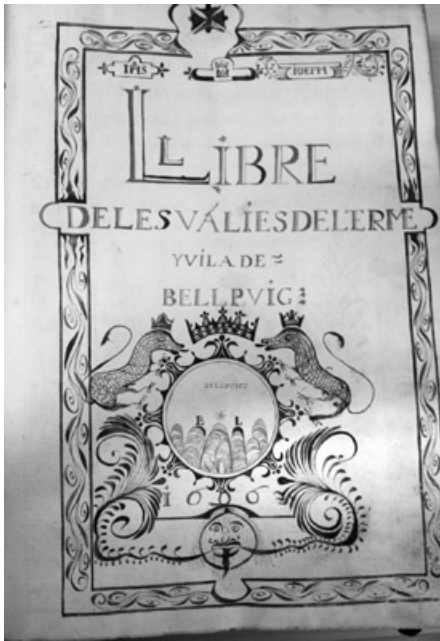
En aquest context de recuperació primer, i de creixement després, és on hem de situar l’activitat dels dos personatges que centraran aquest estudi i que constitueixen un bon exemple de vitalitat durant aquells anys. Dos individus força ambiciosos que, aprofitant les bones condicions del moment, van saber fer-se un lloc en la societat local i van contribuir a l’impuls d’iniciatives rellevants per a la població on residien.

L'ARRIBADA A BELLPUIG

Encara que tant Francesc com Sebastià havien nascut, segurament, a la capital de la baronia, els Galitó no eren, com altres dels seus veïns, una família amb arrels profundes a Bellpuig; tot i que no hem de cercar el seu origen en un indret gaire allunyat.

El seu pare, Pere Jaume, procedia del Palau d’Anglesola, una població ben propera, situada dins la mateixa plana urgellenca i amb fortes relacions amb Bellpuig. Els Galitó són documentats, com a mínim, des de la primera meitat del segle XVI al Palau, i potser ja hi eren amb anterioritat.⁴ Pel que fa a la mare, Esperança, no en sabem el cognom, ja que utilitzava el del marit. No descartem que ella procedís d’una família de la vila, però no ho sabem del cert. Aquest fet

4) Arxiu Diocesà de Solsona. Fons Palau d’Anglesola. Els Galitó, família pagesa, apareixen en diversos fons documentals de la vila, essent jurats del Palau i prenent lloc en diversos actes públics. També en trobem rastre en documentació notarial des del segle XVI i principis del XVII vinculada a la mateixa població.

Arxiu Municipal de Bellpuig, primeres pàgines del Llibre de Valies 1696.

ajudaria a explicar el gens menyspreable patrimoni en terres que tenien els dos germans en la seva edat adulta, potser heretat, en part, de la branca materna.

Pere Jaume Galitó havia arribat a la vila de Bellpuig durant la primera meitat del segle XVII, abans de l'esclat de la guerra. També sabem que el matrimoni va tenir un fill, Lluís Antoni, que va morir albat el 1636, però en tenim poques notícies més.

No coneixem el motiu exacte de la vinculació inicial de Pere Jaume amb Bellpuig, però podria ser que hi arribés per casament o atret per parents i amics que hi residien; fet, d'altra banda, gens estrany a l'època. Sabem que el pare de Sebastià i Francesc era pagès i que va morir el 17 de gener de 1643. Se li va fer novena i cap d'any, pagant els drets la seva muller i fou enterrat al fossar de Nostra Senyora del Roser, dins l'església parroquial. No sabem quin patrimoni tenia al moment de la mort. De la mare, Esperança, consta la seva defunció el 8 de juny de 1645 i que era enterrada en el fossar de Sant Joan de l'església parroquial. Pel que sembla eren persones encara joves i haurien deixat orfes els seus fills a una edat primerenca. El cert és que van morir durant la guerra, però no tenim indicis per pensar que patissin cap mort violenta, encara que aquells anys van ser de grans dificultats i carestia per a la major part del habitants de les zones rurals del Principat.⁵

5) Arxiu Parroquial de Bellpuig. *Òbits*.

Sigui com sigui, els fills d'aquest matrimoni no apareixen a la documentació de l'època durant un bon nombre d'anys; segurament perquè eren menors d'edat i, fins i tot, perquè podien trobar-se sota la protecció d'un tutor de Bellpuig o del Palau d'Anglesola.

FRANCESC GALITÓ, UN VIDU ENCARA JOVE AMB UNA FAMÍLIA A CÀRREC

No serà fins a la dècada de 1650 que els Galitó tornen a aparèixer a la documentació local. El primer serà Francesc, possiblement el germà gran. No en tenim la plena seguretat, però és el primer que es casa i té fills, el primer que genera documentació notarial i el primer que mor. D'altra banda, el vas o tomba que la família tenia dins de l'església parroquial era seu, encara que l'acabarà administrant el seu nebot Antoni.

En una data desconeguda anterior a 1660 era confirmada Mari Anna, filla de Francesc Galitó i Elisabet Pinyana.⁶ La padrina era Jerònima Guargues, de Bellpuig. Dues filles més, Violant (que seria la pubilla) i Elisabet, eren també confirmades sense concretar la data, essent padrina Maria Anna Iñigo de Paz, també de Bellpuig.⁷ També ens consta l'existència d'un altre fill, de nom Francesc, que no va sobreviure al seu pare i tampoc va deixar descendència, encara que en desconeixem el moment de l'òbit.⁸

El 27 de maig de 1660 moria Elisabet Pinyana, muller de Francesc Galitó, que era enterrada al fossar de Nostra Senyora del Roser, dins l'església de la vila. El text anotat al llibre d'òbits aclareix que Elisabet no ha pogut rebre tots els sagraments, només l'extrema unció, "per no haver avisat més prest per ser morta de part". Tampoc la sobreviuria la seva filla Cecília Elisabet, que moria al mateix moment. En aquella època, malauradament, no eren poques les dones que morien durant el part.⁹

D'aquesta manera Francesc Galitó es quedava vidu jove amb diverses filles al seu càrrec. Segurament per això, el 1661, es tornava a casar amb Teresa Vilamajor, viuda de Bellpuig. A l'Antic Règim era habitual que un home sol amb fills no guardés un dol de més d'un any abans de tornar a casar-se, ja que es considerava que no se'n podia fer càrrec ell tot sol sense una presència femenina. Això encara degué fer-se més evident pel fet que tenia diverses filles que s'havien quedat sense el referent matern. Així, la pressió de l'entorn social i familiar acostumava a pesar, i més en una persona que gaudia d'una posició ferma en el context local.

6) La muller de Francesc, Elisabet Pinyana sembla ser que procedia del Palau d'Anglesola, com els Galitó.

7) Les dues padrines pertanyien a famílies destacades del Bellpuig de l'època.

8) Arxiu Parroquial de Bellpuig. *Confirmacions*.

9) Arxiu Parroquial de Bellpuig. *Òbits*.

Copia Simple de la còpia que ha feia la Universitat de Bellpuig ab ses Arxibisques, la qual es es queda assi perque los Dies de aquella Sapien lo que han de cumplir, L'attendu, Et non puquen allegar a suplicant, Et l'amba perque Vaguer los Arxibisques ha han firmada, la qual es Ad Hunc Ego

IN DEI NOMINE, NOVER.^t
 UNIVERSSI. Q^d SUB ANNO

EN NOM DE NOSTRE S^r
 DEU JESUCHRIST, I DE LA DONESA, E
 HUMIL VERGE MARIA MARE SUA, I S^{ra} NOSTRA S^{ie} AMEN.

COM LA UNIVERSSITAT, I SIN-
 DULARS PERSONAS DE LA VILA DE BELLPUIG DEL BILBAR DE SOLHONA, EN LO ANY
 1661. ENTREQÜEN MOLTATS PER ALTERNES ARXIBISQUES CONSALITARS, VIGILANTARS, I
 DE DOUTES PLANS, QUERE HA DE PENSIONS CUMAS, LA UNIVERSSITAT ENVAJAVENT, A DIFE-
 RENTS ARXIBISQUES PARATATS DE 15000 ET 15000, LA PORTADA DE PENSIÓ ANUAL PARATADA
 DE 15000 ET 15000, LO ANY, QUE PER NO PODER SUSTENTAR HUNT CONSIDERABLE CAMPE

Uns anys més tard, el 12 de desembre de 1669 eren desposats Francesc Pons, pagès, fill d'Antoni, pagès de Vallfogona de Riucorb (ja difunt), i la seva muller Elisabet (no s'especifica el cognom), i Violant Galitó i Pinyana, donzella, filla de l'honorable Francesc Galitó, pagès de Bellpuig i la seva muller Elisabet Pinyana, difunta. Rebien missa de benedicció per part del vicari Jacint Gomar.

Aquest casament serà important perquè Violant esdevindrà hereva de Francesc Galitó. El seu marit, Francesc Pons, provenia d'una família de pagesos benestants de Vallfogona de Riucorb, on sovint n'exercia la batllia i on és documentada, com a mínim, des del segle XIV. El gendre de Galitó apareix a la documentació de Bellpuig a partir d'aquest moment, on sembla que es va integrar bé gràcies, en part, a la influència dels Galitó (entre altres llocs apareix com a capità de la Confraria de Sant Isidre uns quants anys més tard). Els Pons, de fet, seran els hereus d'aquesta branca dels Galitó i la que romandrà a la vila, ja que els descendents de Sebastià Galitó seran els Fontaner, militars residents a Girona que anirien abandonant el vincle amb les terres urgellenques ja a la segona meitat del segle XVIII.¹⁰

ELS INICIS EN ELS NEGOCIS I EL COMERÇ DE TABAC

El document on es registrava l'òbit de la seva primera muller qualificava Francesc Galitó de "traginer", fet que ens pot indicar que en aquells moments ja no es dedicava només a la pagesia i que potser l'activitat de traginer el va portar al món dels negocis. Aquest és un fet força provable, ja que s'acostumaria a comprar i vendre productes i a l'intercanvi a certa distància.

El 1663 Francesc Galitó obtenia el privilegi de comerciar amb tabac dins la vila, tant a la menuda com a l'engròs. En aquella època el negoci del tabac començava a aparèixer amb força i era considerablement lucratiu. Es tractava d'un producte que es fumava amb pipa o es prenia en pols aspirant-lo pel nas i havia esdevingut una moda que s'estenia ràpidament pel vell continent. En ciutats importants com Barcelona s'acostumava a vendre a les drogueries i se'n trobava desenes de tipus diferents. La major part del producte que arribava a Europa procedia de les plantacions esclavistes del Carib, Amèrica Central i el Sud d'Amèrica del Nord -Virgínia-.¹¹

10) El 1792, Josep de Fontaner i de Galitó, oficial agregat de la Plana Major de Girona, tenia un plet contra Josep Bertran i altres veïns de Bellpuig. Aquest personatge era el darrer descendent de Sebastià Galitó que encara conservava el cognom i que, malgrat que viurà ja apartat de vila, hi mantenia algunes propietats. Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Audiència. *Plets civils*, 7025.

11) Arxiu Comarcal de la Segarra. Fons notarial de Bellpuig. Notari Francesc Serra.

El comerç del tabac i la seva difusió a Catalunya i Europa es tracta a fons a: Albert GARCIA ESPUCHE *et alii*. *Drogues, dolços i tabac. Barcelona 1700*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2010. I del mateix autor: *La ciutat del Born. Economia i vida quotidiana a Barcelona (segles XIV a XVIII)*, Museu d'Història de Barcelona, 2009.

La regulació del comerç del tabac en una població de l'Urgell ens indica que la recuperació econòmica després de 1652 ja es començava a notar i que, al contrari del que es pot pensar, el rerepaís tenia connexions importants amb el dinàmic litoral. Aquestes connexions, les veurem més endavant quan parlem del comerç de cereals, autèntic producte estrella de les planes urgellenques en aquell període.

DE PAGESOS A MERCADERS: EL “GRAN COMERÇ” DE CEREALS

Hem vist com Francesc Galitó no es dedicava només a la pagesia i sabia aprofitar un moment de recuperació econòmica. Sabem que, a banda del tabac, producte nou i força lucratiu però no de gran consum, transportava mercaderies i comercialitzava altres productes com el vi i possiblement tractava amb animals (tenia terres de devesa on era habitual fer pasturar els ramats). Tot i així, com hem explicat, era el comerç de cereals el negoci més destacat del territori. No oblidem que el mercat de Tàrraga era el més important del Principat. En aquest context, els germans Galitó es van anar dedicant, cada cop més, al comerç de blat i ordi.

Tampoc hem de menystenir les inversions en censals que sabem que tant Francesc com Sebastià practicaven.

Encara que no hem trobat evidència notarial al respecte, pensem que comerciava amb l'Aragó i amb algunes zones properes a la ciutat de Lleida, perquè en el seu testament deixa disposades diverses misses resades a l'altar de la Verge del Pilar de Saragossa, i al convent de Nostra Senyora dels Àngels d'Alviganya (prop de Seròs), fet que porta a pensar que hi tenia algun tipus de relació.¹²

Pel *Llibre de valies de 1696*,¹³ que ell mateix va encarregar com a paer en cap de Bellpuig, sabem que vivia al carrer de Dalt i que la seva casa feia cantonada amb el carrer que puja al castell des de l'actual plaça Sant Roc. El seu germà Sebastià residiria, més endavant, a la plaça de la Beleta o de les Carnisseries, en una localització molt propera a la casa de Francesc.

Pel que fa a Sebastià Galitó, del qual fins ara no hem parlat massa, comença a aparèixer a la documentació local, tant notarial com municipal o d'institucions religioses, uns anys més tard. Cap a la dècada de 1670 i, especialment a partir de 1680. Això ens fa pensar que potser durant un temps va estar a càrrec del seu germà. A diferència d'aquest, però, sembla que es va dedicar més als negocis, ja que quasi sempre era considerat “mercader” i pràcticament mai “pagès”. Tot i que sabem que va arribar a disposar de més de 70 jornals de terra -amb bona propietat d'horta- al llarg de la seva vida (quantitat similar a la del seu germà), i que tenia un paper destacat a la confraria de Sant Isidre (on hi eren la major part de pagesos i propietaris de la vila), possiblement ja no va treballar directament la

12) Arxiu Comarcal de la Segarra. Fons notarial de Bellpuig. Notari Francesc Serra. *Testaments*.

13) Arxiu Històric Municipal de Bellpuig. *Llibre de Valies de 1696*.

terra, sinó que més aviat es dedicava a administrar-la i comercialitzar el producte que donava.

La importància del comerç de blat i ordi, aliments bàsics tant per a les persones com per al bestiar, era tradicional a la zona, però amb la revifada d'aquell moment va esdevenir cabdal. Tant és així que, tal i com explica Ramon Miró al seu treball sobre el mercat de Bellpuig a l'Edat Moderna, la vila ducal va intentar en diverses ocasions substituir la capital de l'Urgell com a referent d'aquell comerç.¹⁴

Així, Bellpuig, ja a finals del segle XVI havia volgut fer valer els seus drets històrics per fer el mercat el dilluns, entrant en clar conflicte amb Tàrrrega. Aquesta darrera s'hi va oposar amb tota la força i sempre en va sortir guanyadora. La crisi dels anys centrals del segle XVII va deixar refredar aquella ambició, ocupats com estaven, els bellpugencs, en la seva pròpia supervivència. Però amb la recuperació, va tornar la vella ambició de fer la competència a Tàrrrega. Per fer-ho comptaven amb el suport de moltes altres poblacions de la plana urgellenca, que podien accedir amb més facilitat a Bellpuig que no pas a Tàrrrega, més distant.

Tot i així, els productors de la Segarra sempre s'hi van oposar, al·legant que perjudicaria tant a Tàrrrega com a Lleida i que era preferible l'opció targarina, que, a més, comptava efectivament amb uns drets més antics.

Segons explica Miró, l'any 1683, essent paer en cap Francesc Iñigo de Paz, les autoritats locals decidien emprendre gestions per celebrar el mercat. Al consell del dia 3 de febrer de 1683, hi eren presents el batlle, Isidre Eixalá, els paers Josep Ollé i Bartomeu Fau, el paer en cap i dinou consellers: Isidre Çaponts, Joan Du-als, Nicolau Penella, Francesc Mosset, Joan Vilamajó, Joan Fábregues, Francesc Galitó, Valerià Guargues, Simó Çaponts, Simó Llussà, Joan Elies, Ramón Fuster, Sebastià Galitó, Joan Flores, Josep Vilamajó, Sebastià Camps, Nicolau Gener, Lluís Font i Pere Gomar.

Al del dia 9 hi trobem els mateixos batlle, paers, i catorze consellers, tretze ja presents a l'anterior i, a més, Francesc Tàrròs. La idea continuava sent intentar fer cessar el de Tàrrrega si hi tenien dret. El dia 3 de setembre de l'any següent l'apotecari Isidre Pasqual, amb fiança i ajut de Joan Rossell, notari, es compromet a prendre els mercats de la vila, alhora que a recollir els impostos i respondre als creditors del Consell durant un període de quatre anys. La vila nomenava dos homes perquè portessin un llibre de preus o mercurial tal i com es feia a Tàrrrega, alhora que lliurava als dos personatges anteriors una taula amb calaix, un banc i les mesures (quatre mitges quarteres, quatre tres cortans i dos mig cortans "ben afinats segons mesura de Barcelona"). Aquell mateix any, després de saber la notícia, el consell de Tàrrrega s'hi oposava amb força.

14) Ramon MIRÓ I BALDRICH. "Aportació a la història del mercat de Bellpuig durant l'Edat Moderna", *Quaderns de "El Pregoner d'Urgell"*, 7 (1991), pàg. 3-9.

Bellpuig, però, celebraria mercat entre els anys 1684 i 1687, i cessaria a causa de la plaga de la llagosta que assolaria Catalunya aquesta darrera data. Encara que, òbviament, les reticències de Tàrrega degueren ser determinants per deixar de celebrar el mercat dels dilluns.

Sabem que els Galitó i especialment Sebastià, van tenir un cert pes en tot l'assumpte del mercat, ja que el consell de la vila, en veure que les coses no anaven bé, va decidir desfer el tracte que tenien amb ell, encarregat de gestionar el mercat. Això no degué agradar gaire al mercader, però el seu negoci de comerç de cereals va continuar creixent i l'any 1689 tancava comptes amb el consell (del qual tant ell com el seu germà també formaven part), demanant pagaments endarrerits: "demane lo salari dels temps que se ha tingut mercat en la present vila".¹⁵

Tot i no reeixir en el seu propòsit, la iniciativa del mercat ens indica que els Galitó eren cada cop més actius en la vessant econòmica, acompanyada, com veurem, d'una presència pública notable i decisiva en els assumptes de la vila ducal.

En això sobresortí especialment Sebastià que, els anys 80 i 90 del segle XVII va esdevenir un dels mercaders de gra més importants de la comarca. Fet que si tenim en compte crisis importants com la plaga de llagosta, que va assolir les collites de forma alarmant, li va ocasionar nombrosos maldecaps que acabaria heretant la seva vídua i el seu fill.

Així, el 1685 Sebastià Galitó denunciava Francesc Caramany, botiguer, Josep Guitart, negociant, i Salvador Mataró, pagès, tots de la vila de Mataró. El plet arribava a la Reial Audiència de Barcelona a instàncies de Galitó, al·legant que els mataronins no li pagaven un carregament de 1.500 quarteres de blat que els havia venut l'any 1682. El deute ascendia a 531 lliures i un sou. Per aquest document sabem que Galitó tenia un home de confiança a Barcelona que es deia Josep Rodoreda i era adroguer, el qual li feia de procurador a la capital catalana. Sembla que finalment s'arribà a un acord i els mataronins acabaren pagant.¹⁶

El 1687, Sebastià Galitó s'enfrontava a un altre plet que duraria anys, aquest cop contra ell, instat per Josep Vilamajor, apotecari de Bellpuig i prohoms destacat de la vila, que li reclamava més de 100 lliures d'un negoci comú en el qual al·legava haver tingut part. Vilamajor deia haver participat en una companyia amb Galitó i l'actiu notari i mercader de Bellpuig Joan Rossell (el qual també tenia residència a Barcelona). L'objectiu de la mateixa era vendre un carregament de blat important a la ciutat de Girona a través de contactes comercials que Galitó i Rossell tenien a la capital catalana. No sabem quina va ser la sentència, però sí que Vilamajor moriria abans que es dictés¹⁷ amb una hisenda important però carregada

15) Recollit a MIRÓ, 1991.

16) ACA, Reial Audiència, *Plets civils*. 29776.

17) Josep Maria PLANES i CLOSA. "Un atrafegat metge i propietari a l'Urgell de l'antic règim: Antoni Llor", *Quaderns de "El Pregoner d'Urgell"*, 12 (1999), pàg. 41-74.

de deutes censalistes que hauria d'afrontar el seu gendre, el doctor en medicina Antoni Llor. En tot cas l'enemistat entre els dos personatges es degué resoldre perquè, anys més tard, Antoni Galitó, fill de Sebastià, feia de testimoni en diversos documents notarials que protagonitzava Llor, fet que ens fa pensar que, finalment, haurien arribat a un acord.¹⁸

En aquest punt és important destacar que Girona va patir un setge important per part de l'exèrcit francès el 1684. La demanda de blat era molt gran i es pagava a un preu elevat. Les necessitats de la guerra feien que les comarques gironines, molt castigades per la continuada presència de tropes tant espanyoles com franceses, no poguessin abastir les necessitats de la població de Girona ni dels exèrcits propis o ocupants. Aquest fet va ser aprofitat per mercaders i negociants barcelonins i d'altres contrades no afectades per la guerra, com Galitó i els seus socis.

Aquests no van ser els únics conflictes judicials als quals es va haver d'enfrontar el mercader bellpugenc, ja que, uns anys més tard, el 1693, el poble de Gra (prop de Guissona) posava un altre plet civil a Sebastià Galitó davant la Reial Audiència. L'origen de la disputa era que, a causa de la plaga de llagosta que ja hem esmentat, els habitants de Gra van haver de posar un catorzè sobre els fruits de la població, que havien venut a carta de gràcia a Sebastià Galitó per 700 lliures; però quan volgueren redimir el catorzè manllevant les 700 lliures a censal, Galitó es va negar a retornar-lo. Malauradament la mala conservació del document no ens ha permès aclarir quin va ser el final del plet. Aquest tipus de conflictes era freqüent a l'època, ja que les males collites, sovint, feien que poblacions i pagesos (especialment els més precaris) s'haguessin d'endeutar de forma crònica.¹⁹

Els problemes judicials de Sebastià no van fer pas que els germans Galitó aparquessin la seva activitat. Així, el 1696 Sebastià Galitó, Nicolau Penella, sastre, Pere Orós, pagès, i Baltassar Novell, sabater, creaven un censal que venien a Francesc Galitó pel preu de 1.100 lliures; una quantitat considerable. Sembla que amb aquests diners van poder endegar "alguns negocis seus", entre els quals arrendar els drets de la vila (serveis com les carnisseries, els forns, etc.). Aquest quantió censal el compraria, finalment, la pròpia vila de Bellpuig, que s'hauria d'encarregar de pagar la pensió de 55 lliures anuals a Francesc. Per la seva banda,

18) ACA, Reial Audiència, *Plets civils*. 24371

19) ACA, Reial Audiència, *Plets civils*. 27373

aquest utilitzaria la pensió per crear una Causa Pia per maridar donzelles del seu llinatge (això incloïa descendents, també, del seu germà).²⁰

LA CONTRIBUCIÓ A L'ENCÀRREC D'OBRES D'ART I LA PERTINENÇA A LES CONGREGACIONS RELIGIUSES DE LA VILA: UNA QÜESTIÓ DE PRESTIGI SOCIAL

A banda de les activitats de tipus econòmic i polític, els Galitó van tenir una presència destacada en les confraries i germandats religioses del Bellpuig de finals del segle XVII i, alhora, també van jugar un paper important en l'encàrrec d'algunes obres d'art, sovint com a representants del comú, que embellirien l'església parroquial en aquella època.

Aquests fets no eren menors durant el període modern. El prestigi social de les institucions religioses era molt important i tenir-hi una posició rellevant era un aspecte molt valorat per la resta d'habitants d'un municipi. A Bellpuig existien diverses institucions d'aquest tipus, que també exercien una funció solidària i d'ajuda mútua per a la comunitat en moments de dificultat. Aquest darrer factor ajuda a entendre que l'accés a la rellevància social passés, per força, per la pertinença a una o diverses institucions d'aquest tipus.

El 2 d'abril de 1683 Francesc Puig, major, i Francesc Puig, menor, escultors de Cervera, contractaven amb Sebastià Galitó, síndic de la universitat de Bellpuig, la fabricació del retaule major de l'església parroquial de la vila. Aquesta va ser una obra molt important en aquell moment. Possiblement la més destacada d'aquells anys. En la documentació que hi és relacionada, tant del Consell de la vila com la notarial de Cervera, Francesc i Sebastià Galitó hi apareixen sovint fent pagaments en nom del comú o arribant a tractes amb els autors (el cost de l'obra va ser elevat -525 dobles- i es va anar pagant de forma esglaonada), ja que el primer era prohom del Consell i va ocupar el càrrec de paer en algunes ocasions i el segon, a més, era síndic de la vila.²¹

El 1686, essent paer Francesc Galitó, Antoni Vidarte, mestre d'orgues natural de Pamplona, que en aquell moment es trobava a la vila de Montblanc, va ser contractat per fabricar un orgue per a l'església de Sant Nicolau de Bellpuig. El 6 de juliol d'aquell any, va rebre dels paers de Bellpuig 28 dobles. Aquesta quantitat era la suma de 15 dobles, que corresponien a la primera paga de l'orgue, i de 13 dobles, que eren una part de l'import de la cadireta. Aquell dia la cadireta ja es trobava enllestida. La construcció d'aquesta part de l'orgue s'havia valorat en 18 dobles. Dos anys després, l'orgue es trobava totalment acabat, la qual cosa va ser certificada pels paers de Bellpuig amb data del 5 d'octubre de 1688, afegint-hi

20) Arxiu parroquial de Bellpuig. *Causa Pia Galitó, 1696*.

21) Esteve MESTRE I ROIGÉ / Ramon MIRÓ I BALDRICH. "El retaule major de l'església parroquial de Bellpuig", *Quaderns de "El Pregoner d'Urgell"*, 8 (1994), pàg. 5-14.

que dos organistes l'havien visurat amb resultat satisfactori. Aquell mateix dia el mestre reconeixia que havia rebut la totalitat dels diners, llevat de 22 lliures, les quals li serien satisfetes quan ell hagués afinat l'instrument. Sí que havia percebut 20 dobles que Felip Ignasi d'Alegre²² li havia fet lliurar.²³

Ja hem esmentat que els germans Galitó van formar part, de forma destacada, de les dues confraries professionals de l'època. La de Sant Isidre (pagesos) i la de Sant Roc (menestrals). No sempre es poden enquadrar dins dels oficis que representaven les confraries, però el mateix passava amb altres persones que en formaven part. Es tractava, com hem dit, d'una qüestió de prestigi i de participació en els afers vilatans, a més d'una corporació professional, religiosa i d'ajuda mútua, que també.

Pel que fa a la de Sant Isidre, durant les últimes dècades del segle XVII (període en què cresqué i s'organitzà), encarregà un retaule nou, per iniciativa de Francesc Galitó, que en va ser clavari, com a mínim, des de 1678. Tant ell com el seu germà Sebastià, que també en formava part, hi tingueren un pes important.

Així, el 1691, Josep Puig, daurador de Cervera, s'obligava davant les autoritats de la Germandat de Sant Isidre de Bellpuig a daurar el retaule de Sant Isidre de l'església d'aquesta població. Actuava de capità Pere Orós i de clavari (qui portava els comptes) Francesc Galitó.²⁴

El clavari no sempre es renovava tan sovint com els capitans i hi va haver persones que van ocupar aquest càrrec moltes vegades. Els clavaris havien de saber llegir, escriure i comptar de forma fluïda, motiu pel qual de vegades l'ocupava un pagès benestant acostumat a fer negocis o un altre germà no pagès. Hem de tenir en compte que poca gent sabia llegir i escriure correctament i que, per tant, el càrrec de clavari no podia ser ocupat per tothom. Així, per exemple, Josep Segarra, adroguer, va ser clavari durant diversos anys a principis del segle XVIII, ja que era propietari i membre de la Germandat. Altres personatges com el propi Galitó o Rafel Roig, que en ocasions són qualificats de “negociants” o “mercaders”, també ho van ser molts anys entre 1678 i 1704.²⁵

El paper dels Galitó en els encàrrecs artístics al Bellpuig de l'època continuaven el 1693, quan Onofre Boet, major, i Onofre Boet, menor, dauradors de Barcelona, s'obligaven davant el capellà major de Bellpuig i doctor en drets, Josep Tàpies, i Francesc Galitó, a daurar el sagrari de l'altar major de l'església parroquial. Entre

22) Aquest personatge, propietari d'una casa a Bellpuig, residia normalment a Barcelona i en va arribar a ser Conseller en Cap.

23) Josep Maria LLOBET i PORTELLA. “Documents sobre la fabricació d'un orgue per a l'església parroquial de Bellpuig (1686-1688)”, *Quaderns de “El Pregoner d'Urgell”*, 13 (2000), pàg. 17-20.

24) Josep Maria LLOBET i PORTELLA. “Retaules i altres obres d'art a l'Urgell”, *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 10 (1997), pàg. 144-155.

25) Eduard PUIG i BORDERA. “La germandat pagesa de Sant Isidre de Bellpuig (segles XVII-XVIII)”, *Quaderns de “El Pregoner d'Urgell”*, 25 (2012), pàg. 43-52.

altres tractes, Francesc es comprometia a allotjar a casa seva els dos dauradors mentre durés la feina. Els dos bellpugencs pagaven 45 dobles “de bon or y pes” als barcelonins. D’aquestes, 30 dobles les pagava el propi Francesc Galitó.²⁶

Com a testimoni de l’anterior document apareix un Francesc Galitó, “jove” mercader, que podria tractar-se del fill del personatge del mateix nom. En tot cas, com hem dit anteriorment, havia mort sense deixar descendència abans que el pare i no apareix al seu testament.

El 1695 tornem a trobar Francesc Galitó en un altre encàrrec per a l’església parroquial de Sant Nicolau. En aquest cas, Pau Viala, escultor de Tàrrrega, acorda el 25 de gener amb Galitó, la fabricació del retaule de la capella de Sant Pere. Aquest era un encàrrec molt més personal, ja que la capella era de la seva família (Sant Pere era el seu sant patró) i seria davant de l’altar on es faria enterrar ell i tots els seus parents. De fet el vas familiar encara es conserva actualment; no així el retaule, que degué ser destruït en alguna de les desgràcies que van afectar Sant Nicolau en altres períodes històrics.

En el document s’acordava que:

“Lo dit Pau Viala promet fer y fabricar tota aquella obra de fusta del retaule de la capella de Sant Pere de la iglésia parroquial de la present vila de Bellpuig ab esta forma, ço és, que dit retaule a de tenir trenta-dos palms de alsada y divuyt palms de amplària en lo debuix y trassa està firmada de mà y lletra de dit Francesch Galitó, declarant que no i ha de ver sacrari encara que en dit debuix y trassa y sie, sinó que com de pasar las gradas y padastral treballat de talla, conforme ensenye dit dibuix y trassa.

En la primera andana y ha de ver tres figures ab tres pasteres, ço és, sant Pere al mitg de pontical, sant Pau y sant Francesch, a la segona andana Nostra Senyora de Concepció al mitg, als tres rematos de dalt a de quedar puesto per a poder fer pintar història de sant Pere a costas de dit Francesch Galitó, si u voldrà fer pintar, y lo demás conforme lo dit debuix y trassa està firmada de mà y lletra de dit Francesch Galitó.”

Així, doncs, era el propi Galitó qui establia com havia de ser exactament l’obra. L’escultor targarí es comprometia a tenir-la llesta per Sant Pere. A canvi Galitó es comprometia a pagar-li 40 dobles d’or; 14 per Sant Joan i la resta quan estigués acabada l’obra, que hauria de ser portada a costes de Galitó i assentada per l’escultor.²⁷

En una data posterior a 1675, sense concretar, Sebastià Galitó formava part de la confraria del Sant Crist de Bormio, molt important en aquells moments,

26) LLOBET, 1997, pàg. 153-154.

27) LLOBET, 1997, pàg. 154.

com a capità elet (així anomenaven els membres de l'organisme de govern de la confraria) i el 1688 era elegit prior. El 1687 en formava part, també, el seu germà Francesc (capità elet).

Els Galitó van tenir força influència en la construcció de la capella del Sant Crist de Bormio, que encara es pot admirar actualment, ja que els veiem formant part de les comissions que prenen les decisions necessàries per a la “fàbrica de la capella”. Sebastià, per exemple, era una de les persones que autoritzava la seva construcció definitiva (l'obra es va dur a terme els darrers anys del segle XVII i el 1702 es consagrava).

En aquells anys la confraria de la Minerva era agregada a la del Sant Crist i en formaven part com a confreres, possiblement, la major part d'habitants de Bellpuig. Certament, del segle XVII no en disposem de cap recull (només dels elets), però el 1724 es va ordenar un recompte on apareix una llarga llista de noms d'homes i dones de la vila, que reafirma aquesta hipòtesi. De fet, el prestigi del Sant Crist de Bormio i la devoció que despertava només va minvar amb l'arribada del culte a la Verge dels Dolors, que a finals del segle XVIII ja li havia pres bona part del seu protagonisme.

Els dos germans continuaven apareixent a les reunions que es feien a la capella de Sant Roc, fins a l'entorn de 1700. A l'octubre de 1699, Francesc estava “en lo llit tullit” i era elegit Lluís Font per entrar en lloc seu.²⁸

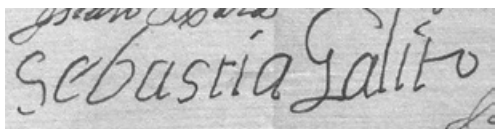
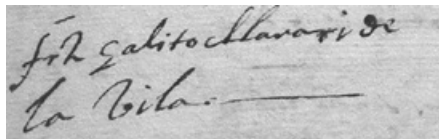
PARTICIPACIÓ POLÍTICA I GUERRA DE SUCCESSIÓ

Ja hem vist com els dos personatges objecte d'aquest estudi havien format part del Consell de Prohoms de la vila de Bellpuig durant les darreres dècades del segle XVII. La seva presència en la documentació municipal és constant almenys des dels anys 70, ja que formaven part del grup de persones que prenen tot tipus de decisions polítiques en l'àmbit local.

Així, Sebastià exercia de síndic (representant la vila) el 1683 i Francesc era paer el 1686. El 1693 Francesc Galitó, que rebia el tractament de “senyor”, era elegit paer (segon) un altre cop, juntament amb Francesc Iñigo de Paz (paer en cap) i Joan Elfes (paer tercer).

El 1696 Francesc Galitó va ser elegit paer en cap. Des d'aquest càrrec va impulsar la confecció d'un nou llibre de valies per a la vila, ja que l'anterior tenia més de 100 anys i calia actualitzar-lo. Aquest document, que ha arribat fins als nostres dies en molt bon estat, recull totes les propietats de Bellpuig (tant terres com cases) i a qui pertanyien, tant si habitaven a la població com si eren foranis. Es recollia, a més, la valoració econòmica dels béns que produïen riquesa al

28) Arxiu Parroquial de Bellpuig. *Llibre d'administració de la Confraria de la Puríssima Sang*.

A close-up photograph of a handwritten signature in dark ink on aged paper. The signature reads "Sebastia Galitó" in a cursive script.A close-up photograph of a handwritten signature in dark ink on aged paper. The signature reads "Fr. Galitó llavorsi de la Vila" in a cursive script.

poble i servia per fixar els impostos de forma realista i evitar ocultacions o altres mecanismes d'escapolir-se de la hisenda municipal.

El 1697 era nomenat paer en cap Sebastià Galitó, succeint així el seu germà en el càrrec i continuant la seva tasca.²⁹

En arribar al segle XVIII, els germans Galitó devien tenir ja una edat avançada per l'època i, de fet, Francesc faria testament davant el notari Joan Serra de Bellpuig i moriria l'any 1701. Els marmessors eren el seu germà Sebastià, el gendre Francesc Pons i el doctor Josep Tàpies i de Solà, eclesiàstic de Bellpuig. Després de deixar diverses misses tant a Bellpuig com a altres poblacions, designava hereva la seva filla Violant i creava, com hem dit anteriorment, una causa pia per a maridar donzelles de la seva família.³⁰

Poc abans de morir, però, encara va prendre part en la rebuda que el poble va fer al rei Felip V quan va passar per Bellpuig d'anada a Barcelona, on celebraria Corts. Galitó era el capità de la companyia de 150 homes que la vila havia organitzat per anar a rebre el sèquit reial i l'encapçalava amb solemnitat.³¹

Després de morir del seu germà, Sebastià continuaria actiu. El 1702, amb les Corts convocades l'any anterior, assolia el grau paranobiliari de ciutadà honorat de Barcelona i aquell mateix any, quan Pere Gomar, governador de la baronia i borbònic destacat més endavant, va anar, des de Barcelona, a visitar la baronia de Calonge i el comtat de Palamós, l'acompanyava un tal senyor Galitó. Gabriel Martín en el seu treball sobre Pere Gomar l'identifica amb Francesc, però, com hem vist, aquest ja era mort aquell any. En aquest cas es tractaria de Sebastià, fet que indicaria que tenia alguna mena de paper en l'administració baronial abans de la guerra o feia negocis amb Gomar.³²

El 1705 esdevenia un dels principals partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria a Bellpuig i la comarca, en esclatar la Guerra de Successió. Així, aprofitant el desplaçament dels borbònics dels llocs de poder, els partidaris del bàndol aus-

29) Arxiu Històric de Bellpuig. *Llibres del Consell*.

30) Arxiu Comarcal de la Segarra. Fons notarial de Bellpuig. Notari Francesc Serra. *Testaments*.

31) BACH, 1998, pàg. 131-132.

32) Anna LLANSÓ SOLÀ / Eduard PUIG BORDERA. "Crisi, repressió i endeutament municipal: Bellpuig i la seva baronia durant la Guerra de Successió", *Urtx. Revista d'Humanitats de l'Urgell*, 28 (2014), pàg. 22-39. Gabriel MARTÍN I ROIG. "Pere de Gomar de Bellpuig, procurador general del duc de Sessa, 1701-1729", *Quaderns de "El Pregoner d'Urgell"*, 23 (2010), pàg. 3-20.

triacista van passar a dominar la població i la baronia, encapçalats pel doctor en drets Josep Calbís, el doctor en drets Joan Baptista Pasqual, Sebastià Galitó i el batlle Jaume Granyó. L'esdevenir de la guerra, però, va fer que els partidaris de l'arxiduc haguessin de fugir i que els seus béns fossin confiscats.

Al començament del conflicte, però, Sebastià, cap del llinatge Galitó després de la mort de Francesc, encara arrendaria els drets de tota la baronia de Bellpuig per cinc anys, juntament amb altres companys. Aquest seria un negoci ruïnós a causa de la guerra i la derrota austriacista. Els beneficis nets, un cop descomptades les despeses, no van arribar a 700 lliures, quan en anys normals havien de superar les 7.000. De fet, però, Sebastià moria el 1709 allunyat de la seva vila natal, a Reus, on s'havia refugiat dels seus enemics, i no arribaria a veure el final d'aquest negoci i els problemes que va comportar per a la seva vídua i el seu fill.³³

Caterina Biscarri (muller de Sebastià Galitó i provinent d'una antiga família pagesa de Bellpuig), resident a Reus, designada hereva universal pel seu marit en plena Guerra de Successió i tenint les propietats embargades per l'austriacisme de Sebastià, hagué de denunciar, el 1712, les poblacions d'Anglesola i Linyola per impagaments de diverses partides de gra que el seu marit els havia venut.³⁴

Les necessitats derivades de la guerra (males collites, abandonament de terres, presència d'exèrcits, etc.), feien que molts pagesos i universitats (com va passar al mateix Bellpuig, per exemple), no poguessin retornar els deutes contrets a principis del conflicte. Aquest era el cas de les dues poblacions urgellenques. Linyola havia comprat blat el 1705 i Anglesola blat i ordi el 1706. Cap de les dues podia pagar i els seus habitants hagueren d'arriscar el seu patrimoni personal en l'empresa. A Anglesola la quantitat era elevada perquè Sebastià va vendre a la vila 1.004 quarteres de blat i 839 d'ordi per valor de 3.556 lliures i 8 sous, fet que va representar una dificultat afegida per al batlle Josep Gassol i altres propietaris del poble.

El cas d'Anglesola és especialment interessant per la implicació d'un personatge excepcional, que ajudaria Caterina a guanyar el contenciós. I és que en el plet que seguí, el seu procurador era el jutge Lleó de Peirí, austriacista molt notable, que arribaria a ser Secretari d'Estat del Regne de Nàpols el 1724. El fill de Sebastià i Caterina, Antoni Galitó, s'havia casat amb Teresa de Gavaldà i de Peirí, filla del donzell de Riudoms Francesc de Gavaldà i d'Isabel de Peirí i neboda de Lleó de Peirí. Per aquest motiu trobem un personatge de la seva talla intervenint en un assumpte com aquest.³⁵

33) LLANSÓ / PUIG, 2014, pàg. 22-39.

34) ACA, Reial Audiència, *Plets civils*. 23136 i 25364.

35) Arxiu Històric Comarcal de la Segarra, Notaris de Bellpuig, Joan Serra, *Testaments, Testament de Francesc Galitó*; Arxiu Municipal de Bellpuig, *Llibre de Válies de la vila de Bellpuig de 1696*; Arxiu Municipal de Bellpuig, *Llibre d'actes del consell, 1701-1715*; Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Fons notarial de Reus, notari Joan Baptista Claveria, *Capítols matrimonials firmats entre Antoni Galitó, de Bellpuig i Teresa Gavaldà, de Riudoms el 24 de febrer de 1710*.

Les penalitats de la guerra passarien factura al patrimoni de Sebastià Galitó. La documentació municipal ens indica que Joan Baptista Tàpies, doctor en drets i antic assessor de la baronia, de declarada fidelitat a la causa borbònica, i Joan Flores i Rius, pagès benestant que també va mantenir bones relacions amb els partidaris de Felip V, havien adquirit un seguit de béns molt ràpidament, i moltes de les noves possessions d'aquests dos individus pertanyien a Joan Baptista Pasqual i a Sebastià Galitó, partidaris de l'arxiduc i amb els béns confiscats. Això ens indica que el posicionament polític de Sebastià havia estat utilitzat pels borbònics per apropiar-se de part del seu patrimoni, sobretot terres de qualitat.³⁶

CONTINUÏTAT FAMILIAR

Antoni Galitó, ciutadà honorat de Barcelona, fill de Sebastià i hereu de la seva mare, va passar a administrar els béns de Bellpuig després de la mort d'aquesta (tenim constància que el 1712 encara vivia, però tot apunta que el 1717 ja havia mort). Quan va heretar les possessions familiars a la vila ducal també heretava els deutes contrets amb Sebastià i que no havien estat resolts, així com els ressentiments que segur que existien entre famílies d'ambdós bàndols. A més, encara continuaven confiscades les seves propietats (recordem que les havien segrestat a causa de l'austriacisme de la família) i ho van estar encara fins a 1720, en què reberen el perdó reial. Fins aquell moment, fins i tot la seva casa era ocupada per soldats. De fet, en morir el seu pare residia a Reus i sembla que hi va continuar vivint un temps, ja que tota la documentació notarial que hi fa referència especifica que resideix de la capital del Baix Camp.

Un darrer fet a destacar és que, a més de les pensions de censal heretades dels seus pares, també representava Francesc Gras, noble originari de Barbens, i era administrador de la causa pia del seu oncle Francesc Galitó, ambdós creditors de la vila. Era, amb diferència, el creditor més important del municipi. Això va fer que malgrat els entrebancs, els Galitó continuessin gaudint de prestigi a Bellpuig. Sabem que Antoni va tornar a residir a Bellpuig però que no hi va morir. Els seus descendents, emparentats amb la família Fontaner (originària de Barcelona), com hem vist, ja no continuarien vivint a la vila urgellenca.

No coneixem massa les vicissituds de les propietats i negocis de Francesc Galitó durant la Guerra de Successió, en mans, aleshores, de Violant Galitó i el seu marit Francesc Pons. Encara que, pel que sabem de la família Pons al segle XVIII, sembla que pogué resistir, amb més o menys èxit, els embats del conflicte. Els Pons continuarien estretament relacionats amb Antoni Galitó durant el segle XVIII i mantindrien la seva residència i activitats a Bellpuig.

36) Arxiu Històric de Bellpuig. Afegit posterior (potser el 1715) al *Llibre de Valties de Bellpuig de 1696*.

CONCLUSIONS

Així doncs, a través de les vicissituds dels Galitó s'observa que ni la pretesa decadència de Catalunya en els segles moderns va ser tal, ni les comarques de l'interior del Principat van quedar aïllades dels canvis profunds que es donaven al litoral. El comerç i les modes europees arribades a través del port de Barcelona no eren alienes a les poblacions de l'interior i la importància del comerç ajudava que, aquestes, participessin d'una xarxa mercantil a nivell de país.

Queda palès que, malgrat la vigència de la societat estamental al llarg de tot l'Antic Règim, els canvis socials eren una realitat i que la societat de l'època era prou dinàmica i permetia l'ascens social. També en un poble de la Catalunya de Ponent.

Finalment, el present treball ha volgut posar de relleu que la participació política era ben a l'abast d'una part important de la societat. És cert que les capes més benestants hi tenien un accés directe i més senzill i que el seu pes acostumava a ser major. També ho és que les dones no hi participaven directament. No podem parlar, doncs, de democràcia, però sí d'un elevat grau de representativitat política en el context hispànic i europeu, que a nivell municipal era especialment important arreu del Principat de Catalunya. La Nova Planta borbònica posaria fi a aquest sistema i s'haurien de buscar altres vies de participació aprofitant les esquerdes del sistema absolutista.